

Verhalen over
sociaaleconomische ongelijkheid

KANSEN CREËREN & PATRONEN DOORBREKEN

INHOUD

Voorwoord	4
1. Betere (inkomens)voorzieningen	6
Aanbevelingen	7
Het verhaal van Latifa	9
2. Zeggenschap voor de mensen zelf	12
Aanbevelingen	13
Het verhaal van Astrid	15
3. Tijdige, toegankelijke en goede hulp	18
Aanbevelingen	19
Het verhaal van Angelina	21
4. Multigenerationele aanpak	24
Aanbevelingen	25
Het verhaal van Hermijn	27
5. Verbinding in de maatschappij bevorderen	30
Aanbevelingen	31
Het verhaal van Sallouha	33
Tot slot	36

Voorwoord

Ondanks de groeiende aandacht voor kansengelijkheid in politiek, wetenschap en praktijk, bepalen de sociaaleconomische omstandigheden van de familie waarin je opgroeit nog altijd in sterke mate welke kansen je krijgt in het leven. De gezondheid en sociaaleconomische positie van één generatie zijn sterk verbonden met die van de volgende generatie, en zelfs de generatie daarna. Dit fenomeen, dat we kennen als intergenerationele overdracht, is in de laatste decennia zelfs toegenomen in Nederland.

We zijn in gesprek gegaan met families met ervaringskennis en met beleidsmakers en professionals met ten minste 20 jaar werkervaring en/of eigen ervaringskennis.

Vaak wordt benadrukt dat je sociaaleconomische verschillen alleen kan oplossen als je samenwerkt met alle betrokken partijen, inclusief mensen met ervaringskennis. Daarbij worden professionals, onderzoekers en mensen met ervaringskennis vaak gezien als afzonderlijke groepen. Terwijl veel professionals en onderzoekers die zich hard maken voor het terugdringen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen hier ook eigen ervaringen mee hebben. Die ervaringskennis mag gezien en benut worden.

Zo geldt dat ook voor twee van ons. Onderzoeker Latifa Abidi groeide op in een gezin dat te maken had met armoede. Samen met haar moeder, Sallouha Naghmouchi, deelt ze haar persoonlijke ervaringen en inzichten. Hun verhaal is te lezen op pagina 10 en 34. Ook onderzoeker Gera Nagelhout heeft vroeger geldproblemen en gerelateerde gezondheidsproblemen meegemaakt in het gezin waarin ze opgroeide. Haar moeder Hermijn Schutte vertelt hierover op pagina 28 van deze verhalenbundel.

Tijdens dit onderzoek zijn we in gesprek gegaan met families met ervaringskennis en met beleidsmakers en professionals met ten minste 20 jaar werkervaring en/of eigen ervaringskennis. Dit zijn mensen die intergenerationele overdracht zelf hebben ervaren of hebben zien afspelen, van heel dichtbij of juist op grote schaal. Vanuit deze drie perspectieven hebben we gezamenlijk aanbevelingen gevormd voor beleid, praktijk en voor de mensen zelf.

Een belangrijke aanbeveling is om meer te luisteren naar het perspectief van de mensen zelf. Daarom staat binnen elk van de vijf thema's een ervaringsverhaal centraal, aangevuld

met reflecties van beleidsmakers en professionals. Zo hopen we bij te dragen aan beleid, onderzoek en praktijk die recht doen aan ervaringskennis, zodat sociaaleconomische omstandigheden verbeterd kunnen worden en gezondheidsverschillen verminderd.

Latifa Abidi

Universitair docent Universiteit Maastricht

Klaske Tiemstra

Promovendus Universiteit Maastricht

Gera Nagelhout

Bijzonder hoogleraar Universiteit Maastricht en lector Avans Hogeschool

1

AANBEVELINGEN VOOR

Betere (inkomens) voorzieningen

Een stevige bestaansbasis verkleint kansenongelijkheid en geeft mensen meer ruimte om te bouwen aan hun toekomst.

Wat kan er vanuit beleid worden gedaan?

Zorg voor een toereikend sociaal minimum voor iedereen en minder grote inkomensverschillen. Door meer algemene voorzieningen te bieden, zoals een gezond schoolontbijt, verklein je de effecten van inkomensverschillen. Zet voorzieningen zoals gebouwen of parken zoveel mogelijk in voor het publiek belang. Gezondheidsrisico's zoals ongezonde voeding en luchtvervuiling vragen om collectieve bescherming en een nationale aanpak. Overheidsprocedures die leiden tot structurele discriminatie moeten worden blootgelegd en aangepakt.

Wat kunnen zorg- en hulpverleners doen?

Wijs cliënten op de voorzieningen waar mensen gebruik van mogen maken en help ze om deze te krijgen. Overweeg het aanbieden van groepshulp zodat mensen tegelijkertijd hulp en sociale steun krijgen.

Wat kunnen mensen zelf doen?

(Inkomens)voorzieningen worden voornamelijk bepaald door beleidsmakers en bestuurders. Zoek daarnaast naar mogelijkheden om je inkomsten te vergroten door bijvoorbeeld toeslagen aan te vragen, hulp te zoeken bij schulden of extra werk/opleiding te gaan doen.

ERVARINGEN MET BETERE (INKOMENS)VOORZIENINGEN

‘Geef mensen vertrouwen zodat ze kunnen werken aan oplossingen’ *Latifa*

Latifa groeide op in een gezin met geldzorgen en weet uit eigen ervaring welke invloed armoede heeft op gezondheid, kansen en het dagelijks leven. Tegenwoordig doet zij onderzoek naar sociaaleconomische gezondheidsverschillen.

Haar verhaal laat zien hoe ervaringen uit het dagelijks leven waardevolle inzichten kunnen bieden voor beleid en onderzoek.

Geldzorgen in het gezin

“Wie geldzorgen heeft, zit in een overlevingstoestand. Bij ons thuis maakten we ons vaak zorgen over hoeveel geld er nog is en hoe je dat zo efficiënt mogelijk uitgeeft. Dat gevoel van schaarste is moeilijk uit te leggen. Er hangt vaak spanning in de lucht. Als kind pik je dat feilloos op.

Geldschaarste maakt je wereld bovendien klein. Als kind merkte ik dat klasgenootjes bezig waren met sporten en andere leuke dingen. Ik kon daar niet over meepraten. Ik wilde op gym en mijn zus wilde op tennis, maar daar was geen geld voor. Ik voelde me anders, en ik denk dat andere kinderen op school dat ook aan me zagen.”

‘Als je vertrouwen voelt, komt er rust en ruimte om te werken aan oplossingen.’

Armoede doorgeven

“Armoede wordt op een heel tastbare manier doorgegeven: als kind krijg je minder financieel kapitaal mee. Maar ook ontbreekt het vaak aan sociaal kapitaal: een netwerk, vertrouwen, weten hoe dingen werken. Ik weet nog dat ik als kind dacht: later wil ik me geen zorgen hoeven maken om geld. Ik heb geprobeerd om een uitweg te zoeken en ik heb het geluk gehad om te kunnen studeren.

Maar armoede werkt ook door in gezondheid. Ouders zijn bezig met vandaag: er moet eten op tafel komen. Of dat gezond is, is van latere zorg. Als kind neem je die leefstijl over. Ook spanning kan zorgen voor gezondheidsproblemen. En nog altijd ben ik erg gevoelig voor stress. Discriminatie maakt het dan extra moeilijk, want wie arm is of een migratieachtergrond heeft, wordt vaak anders behandeld.”

Wantrouwen naar instanties

“Er wordt vaak gedacht: arme mensen moeten zelf betere keuzes maken. Maar zonder de juiste omstandigheden lukt dat niet. Uitkeringen zijn laag, waardoor mensen in die overlevingsstand blijven hangen. Beleid gaat uit van wantrouwen: je moet je bewijzen. Als je een boete niet kunt betalen, wordt de boete

verhoogd. Zo stapelen problemen zich op. Mensen zijn bang dat hulp zoeken hun problemen juist groter maakt: dat ze ingewikkelde formulieren moeten invullen of alsnog allerlei dingen moeten terugbetalen.”

Juiste omstandigheden

“Als je vertrouwen voelt, komt er rust en ruimte om te werken aan oplossingen. En dan valt de stress weg; je kunt weer naar de toekomst kijken. Dat werkt door in het hele gezin. Beleid wordt meestal gemaakt door mensen die hoogopgeleid zijn. Er wordt vaak gedacht: mensen die laagopgeleid zijn zullen het wel niet snappen. Maar zij weten juist goed hoe armoede in de praktijk werkt. Hun stemmen moeten worden meegenomen in het beleid.”

‘Beleid gaat uit van wantrouwen: je moet je bewijzen.’

REFLECTIE UIT HET WERKVELD

“Het verhaal van Latifa is heel herkenbaar. De spanning waar je als kind mee te maken hebt, je anders voelen, hoe geldschaarste je wereld klein maakt en het altijd op zoek zijn naar een uitweg. Beleid is inderdaad lang uitgegaan van wantrouwen en is vaak gemaakt door hoogopgeleiden die geen ervaring hebben met geldzorgen. Gelukkig is het besef er steeds meer dat het anders moet. Dat het voor het maken van beleid belangrijk is om in gesprek te gaan met de mensen waar het om gaat. En dat vertrouwen ontstaat als je zelf vanuit vertrouwen handelt.”

Sarah Kastanja, senior beleidsadviseur aanpak Armoede en Schulden bij de gemeente Gouda

2

AANBEVELINGEN VOOR

Zeggenschap voor de mensen zelf

Duurzame oplossingen ontstaan wanneer mensen zelf invloed hebben op de keuzes die hun leven raken, in hulpverlening én beleid.

Wat kan er vanuit beleid worden gedaan?

Ontwikkel beleid vanuit de behoeften en ervaringen van de mensen waar het om gaat en betrek deze groepen op een gelijkwaardige manier. Het helpt hierbij als beleidsmakers zelf een goede afspiegeling van de samenleving zijn, geen incorrecte mensbeelden hebben en zich onder de mensen begeven waar het beleid om draait. Deze manier van beleid ontwikkelen vereist transparantie en een cultuur die ruimte geeft om van de gebaande paden af te wijken.

Wat kunnen zorg- en hulpverleners doen?

Geef de families zelf de regie. Luister naar hun perspectief voordat je zelf oplossingen aanbiedt. Voorkom dat je als hulpverlener zelf hulpvragen bedenkt: richt je op de gebieden die de families zelf als een probleem zien en willen oplossen.

Wat kunnen mensen zelf doen?

Laat je stem horen in publieke kwesties. Sluit aan bij adviesraden of belangengroepen. Beïnvloed beleid door te stemmen.

‘Laat je horen, daar begint het mee’ *Astrid*

Astrid leeft met een visuele beperking en een Wajong-uitkering. Ze zet zich al jaren in voor de belangen van mensen met een beperking.

Vanuit haar ervaringen pleit ze voor meer inspraak van degenen om wie het gaat. Volgens haar begint goed beleid met luisteren naar de mensen die er dagelijks mee te maken hebben.

Samen optrekken

“Als slechtiende met een Wajong-uitkering ben ik behoorlijk strijdbaar. Mensen in mijn situatie – of vergelijkbaar – vallen namelijk bij veel regelingen buiten de boot. Vroeger ging ik actievoeren in Den Haag tegen bepaalde beleidskeuzes. Momenteel mis ik eerlijk gezegd een vuist vanuit de Oogvereniging, Iederin – voor alle mensen met een handicap – en het Platform Gehandicapten. Daarom probeer ik het nu ook via de politiek: ik ken iemand bij GroenLinks die ik duidelijk probeer te maken wat onze situatie en belangen zijn. Daarbij spreek ik niet alleen voor mezelf, maar voor alle mensen met een beperking. Ik vind het belangrijk om samen op te trekken, omdat dat je krachtig maakt tegen bepaalde besluiten om uitgesloten te worden.”

Uitkering heb je niet voor de lol

“Een voorbeeld: ik hoorde dat er een gratis OV-pas beschikbaar zou komen voor mensen met een laag inkomen. Bij mijn aanvraag zeiden ze: ‘u heeft toch een VOM-pasje?’ (vervoer op maat – red.) Maar daar gaat het niet om! Dat pasje heb ik vanwege mijn handicap, maar het is te dúúr om naar de Voedselbank te gaan. Daarom wil ik aanspraak maken op dat gratis vervoer. Lang verhaal kort: ik krijg ’m niet. Gelukkig kan ik goed voor mezelf

opkomen – uiteindelijk brengt mijn thuiszorgbegeleider me nu wekelijks met de auto naar de Voedselbank. Maar het is toch van de gekken? Ik heb die uitkering niet voor de lol hè, maar noodgedwongen. En ik hoef geen rijkdom, maar het zou fijn zijn als de overheid ons een beetje tegemoet kan komen. Als het een beetje menselijker wordt.”

Inleven in de problematiek

“Het kan helpen als beleidsmakers zich meer gaan verdiepen in de problematiek. Dan komen ze erachter dat je niet alles oplost door te zeggen ‘probeer maar uit te komen met je geld’. Ik snap dat een individuele oplossing niet altijd kan. Maar je kunt wel met groepen in gesprek gaan: hoe is dat nou werkelijk, wat kun je wel, wat kun je niet? Ook qua werk: het is bij veel mensen geen onwil om te werken, maar als je een beperking hebt, kost alles heel veel energie. Waar een gewoon mens aan het eind van de dag moe naar huis gaat, lopen wij halverwege al op ons tandvlees. Je kunt dan dus gewoon niet fulltime werken, al zou je willen. Dat maakt je afhankelijk van anderen, van financiële middelen, van de maatschappij.”

Ik moet die informatiebron zijn

“Natuurlijk kan ik van een goedziende wethouder niet verwachten dat die begrijpt hoe het in de praktijk werkt bij

een gehandicapte. Ik moet die informatiebron zijn. Dat vind ik geen probleem, dat doe ik graag, maar dan wil ik ook gehoord worden. Ik hoop dat er vanuit zo’n gesprek ideeën ontstaan voor een betere financiële positie. Dat zo’n wethouder ziet: goh, daar is inderdaad hulp nodig voor vervoer, daar is geld nodig voor bepaalde hulpmiddelen.”

Laat van je horen

“Ook vind ik dat er een gemêleerde adviesraad – dus niet alleen van blinden, maar van mensen met allerlei beperkingen – moet komen die meedenkt en de gemeente adviseert. Zoals een medezeggenschapsraad: niet alleen ‘leuk dat jullie er zijn’, maar dat het beleid dat ze bedenken verplicht langs die raad moet. Tot slot wil ik mensen met een lichamelijke, geestelijke of

‘Ik moet die informatiebron zijn. Geen probleem, maar dan wil ik ook gehoord worden.’

financiële beperking meegeven: klaag niet alleen. Kom met verweer, ideeën, oplossingen. Sla de handen ineen, vorm een groep en doe iets. Oftewel: laat je horen, daar begint het mee.”

REFLECTIE UIT HET WERKVELD

“Mensen die dagelijks de gevolgen ervaren van beleid en ondersteuning weten vaak het beste wat werkt en wat beter kan. Ervaringskennis helpt om voorbij aannames te kijken en beter aan te sluiten bij de leefwereld van mensen. Voor mij betekent dit ook actief ruimte creëren voor zeggenschap en echt luisteren naar elkaar, want er zijn nog te veel mensen die onvoldoende gehoord worden. Daarom werken we binnen het Social Innovation Lab van NHL Stenden met wetenschappelijke, professionele én ervaringskennis. Studenten leren samen met ervaringsdeskundigen, die als gelijkwaardige partners bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.”
Ellen de Bruin, Projectmanager Sociale Innovatie Lab, NHL Stenden Hogeschool Leeuwarden

3

AANBEVELINGEN VOOR

Tijdige, toegankelijke en goede hulp

Toegankelijke hulp die aansluit bij de leefwereld van mensen kan problemen vroeg signaleren en voorkomen dat ze zich opstapelen.

Wat kan er vanuit beleid worden gedaan?

Maak zorg betaalbaar voor iedereen om zorgmijding te voorkomen. Richt zorg- en hulpverlening in op basis van vertrouwen in plaats van controle. Geef hulpverleners de ruimte om vertrouwen op te bouwen. Stroomlijn zorg en hulpverlening op nationaal en gemeentelijk niveau om samenwerking te verbeteren. Investeer in effectieve interventies en onderzoek daarnaar voor mensen met weinig geld.

Wat kunnen zorg- en hulpverleners doen?

Maak zorg en hulp makkelijker te vinden. Begrijpelijke taal, fysieke en digitale opties, en één loket of coördinerend hulpverlener helpen hierbij. Investeer in een vertrouwensband met de cliënt. Betrokkenheid maakt het makkelijker om moeilijkheden op tijd te signaleren. Werk samen met professionals uit verschillende sectoren om oplossingen te vinden voor problemen die met elkaar samenhangen.

Wat kunnen mensen zelf doen?

Vraag om hulp wanneer nodig en maak om hulp vragen bespreekbaar met anderen. Deel toegankelijke initiatieven en hulpmogelijkheden met anderen. Leer kinderen om hulp te vragen bij financiële of gezondheidsproblemen.

ERVARINGEN MET TIJDIGE, TOEGANKELIJKE EN GOEDE HULP

‘Ik zie hen niet als hulpverleners, maar als goede kennissen’ *Angelina*

Een luisterend oor, praktische hulp en iemand die naast je blijft staan als het moeilijk wordt. Voor Angelina maken die dingen het verschil.

Angelina's verhaal laat zien hoe het vertrouwen van haar hulpverlener en maatschappelijk werker haar hielp om stap voor stap sterker en zelfstandiger te worden.

Echt voor mij

“Het moment waarop ik me voor het eerst écht gezien voelde, was toen er iets was gebeurd rond mijn zoontje. Iedereen was tegen mij. Ik belde Nabil, mijn hulpverlener, deed mijn verhaal en vervolgens vocht hij voor me alsof hij mijn advocaat was. Toen dacht ik: deze man is er echt voor mij.”

Vertrouwen doet goed

“Ik heb al veel hulpverleners over de vloer gehad. Sommigen zijn heel zakelijk. Ik heb er ook een gehad die bepaalde wat ik moest doen, in mijn eigen huis! Bij zo iemand denk je: oh nee, daar komt die man weer. Die gaat alleen maar zeuren. Nabil laat me mijn eigen keuzes maken. Hij zegt niet ‘je moet dit’, of ‘je mag dat niet doen’. Hij begeleidt me meer: ‘als je het zo doet, gaat het makkelijker.’ Behalve als het echt slecht met me gaat, dan zegt hij: ‘dat kun je beter niet doen’. Hij geeft me vertrouwen en dat doet me zó goed.”

‘Nabil laat me mijn eigen keuzes maken. Hij geeft me vertrouwen en dat doet me zó goed.’

Wij drieën tegen de wereld

“Dit wordt het tweede jaar dat Nabil er is. De hulp is geregeld via de school van mijn zoon, die ADHD heeft. Het was aanvankelijk voor hem bedoeld, maar inmiddels is de begeleiding gericht op ons als gezin, zodat we een betere band krijgen. Het is fijn dat ik samen met mijn zoontje dezelfde hulpverlener heb. Daardoor hoefde ik maar één keer mijn verhaal te vertellen. Nabil weet alles, van a tot z, hij weet precies wie hij moet inschakelen. Daardoor voel ik me sterk; ik ben niet alleen. Het voelt een beetje als ‘wij drieën tegen de wereld’. Mijn zoon vindt hem ook geweldig. Gelukkig is Nabils hulp met een jaar verlengd.”

Alsof een kennis even op bezoek komt

“Ik zie Nabil niet als hulpverlener, maar als goede kennis. Als hij langskomt, vraagt hij eerst: ‘hoe gaat het? Voel je je goed?’ Dan kijkt hij wat er aan de hand is en hoe we dat gaan oplossen. Alsof een kennis even op bezoek komt. Ik heb geen auto, dus soms haalt hij me op om samen met mijn zoon boodschappen te doen. Of hij zegt: ‘ik heb twee uurtjes, kom, dan gaan we even schoonmaken.’ Hij helpt me gewoon bij de dagelijkse dingen. Hij is ook met me mee geweest naar de dokter. Hij weet hoe hij zo’n gesprek moet voeren, hij blijft rustig. Ik vind dat

lastig. Ook als ik problemen heb met mijn ex, zegt hij: ‘habibi, ik ga het voor je oplossen!’”

Zij zien en waarderen mij

“Ik heb ook al drieënhalf jaar een maatschappelijk werker, Cleo. Zij is er echt alleen voor mij. Ze heeft me geholpen toen ik problemen had met m’n huis, toen kwam ze opruimen. Nabil en Cleo zien en waarderen mij. Ze zeggen niet alleen maar ‘ach, wat zielig’, maar ze zien wat ik kan. Deze twee mensen zijn echt goud waard, ze verdienen een onderscheiding. Helaas moet Cleo wel binnenkort stoppen. Het gaat nu te goed met me, haha. Dankzij haar ben ik van een vrouw die bij wijze van spreken niks kan, naar best wel zelfstandig gegaan. Tegenwoordig zegt ze: ‘je kan het makkelijk, ik ben er alleen bij’. Ik vind het jammer dat ze

‘Mijn zoontje en ik hebben dezelfde hulpverlener. Daardoor hoefde ik maar één keer mijn verhaal te vertellen.’

weggaat. Ik straal helemaal als ik over haar praat, hè? Ik ga haar echt missen.”

REFLECTIE UIT HET WERKVELD

“Als mens én zorgprofessional raakt het verhaal van Angelina mij echt. Het laat zo mooi zien hoe belangrijk vertrouwen en gelijkwaardigheid zijn. Niet sturen of overnemen, maar gewoon naast iemand gaan staan en samen kijken wat werkt. Juist die manier van werken geeft zoveel kracht en zelfvertrouwen. Ook zie je hoe waardevol continuïteit en samenwerking zijn, voor ouder en kind. Bij Angelina zie je gewoon dat ze gegroeid is en dat ook uitstraalt. Tegelijk besef ik dat veel hulpverleners ook zo willen werken, maar daar in de praktijk niet altijd de tijd en ruimte voor krijgen.”

Lenie Riesthuis, adviseur veilig en gezond werken bij Pameijer

4

AANBEVELINGEN VOOR

Multi- generationele aanpak

Door meerdere generaties en hun omgeving te betrekken, kunnen patronen die van ouder op kind worden doorgegeven eerder worden herkend en doorbroken.

Wat kan er vanuit beleid worden gedaan?

Investeer in langdurige oplossingen vanuit beleid. Aanpakken waarbij meerdere generaties of mensen uit de omgeving worden betrokken vereisen meer investering en tijd. Hier moet dus budget en ruimte voor zijn.

Wat kunnen zorg- en hulpverleners doen?

Herken patronen en voorkom dat ze zich herhalen. Betrek en ondersteun meerdere generaties, waardoor je hen ook de mogelijkheid geeft om elkaar te ondersteunen. Bied continuïteit: een multigenerationele aanpak is beter uit te voeren als dezelfde zorg- of hulpverlener langere tijd met een familie werkt.

Wat kunnen mensen zelf doen?

Herken patronen die voorkomen in je familie. Denk na over de opvoeding die je zelf hebt gehad en wat je graag hetzelfde of juist anders zou willen doen. Betrek kinderen bewust bij keuzes over geld en leer hen zelfstandig met geld om te gaan. Geef waar mogelijk het goede voorbeeld, bijvoorbeeld door gezond te eten.

ERVARINGEN MET MULTIGENERATIONELE AANPAK

‘Bepaalde patronen blijven. Ik denk nog altijd in *wij*, ons gezin, en *zij*, de rijken.’ *Hermijn*

Wat ouders doorgeven aan hun kinderen zit niet alleen in geld. Ook gewoonten, overtuigingen en verwachtingen reizen mee naar een volgende generatie.

Hermijn vertelt welke patronen zij van huis uit meekreeg, welke ze doorbrak en welke nog altijd voelbaar zijn.

Anderen helpen

“Wij hadden het thuis niet breed. Maar mijn ouders vonden het heel normaal om mensen die tijdelijk geen woning hadden, op te vangen. Of als er familie uit Friesland overkwam, met allemaal neefjes en nichtjes, dan werden de bedden verschoven zodat ze allemaal konden blijven slapen. Geen probleem. Dat heb ik wel overgenomen. Ik heb lang bij het Leger des Heils gewerkt en daar heb ik wel eens mensen een weekend mee naar huis genomen. En tegen een vriendin die in een verbouwing zat, zei ik: ‘joh, kom gezellig bij mij wonen’. Ik vond het, net als mijn ouders, vanzelfsprekend om mensen in huis te halen: gebruik mijn douche en wc maar, je kunt je was hier doen. Bij mijn kinderen zie ik precies hetzelfde. Die helpen ook anderen die het minder breed hebben, allemaal op hun eigen manier.”

Juist fijn om iemand achter je te hebben

“Hoe sociaal ze enerzijds ook waren, op andere gebieden hadden mijn ouders juist heel sterk de houding ‘bemoei je niet met ons’. Mijn moeder werd bijvoorbeeld jong weduwe, ik was vijftien. In die tijd moest je voor de wet nog een toezienend voogd hebben, die ook echt dingen mocht meebepalen. Toen heeft ze expres iemand gekozen die ver weg woont, zodat die zich niet overal mee zou bemoeien. Terwijl je

natuurlijk ook steun kunt hebben aan zo iemand.

Toen mijn kinderen in de puberteit zaten, stierf mijn man. Toen was er geen sprake meer van een toezienend voogd, wanneer de andere ouder nog leefde. Maar ik had wel een heel lieve vriendin die me met van alles hielp. Ik vond het juist heel fijn dat ik iemand achter me had, die de kinderen ook goed kende en meedacht met hoe ik het allemaal moest regelen. Terwijl mijn moeder meer vond dat je je vuile was niet buiten hangt.”

Tandenpoetsen bleek normaal te zijn

“Ik dacht altijd dat ik bewust gezonder bezig was met mijn kinderen dan mijn ouders vroeger, maar eigenlijk is dat niet helemaal waar. Het heeft vooral te maken met wat voor voorbeelden en rolmodellen je hebt gehad. Na mijn middelbare school ben ik meteen gaan werken als gezinshulp, in gezinnen waar bijvoorbeeld de moeder ziek is en er even geholpen moet worden met het huishouden. Daar zag ik dat het normaal is om je tanden te poetsen. Wij poetsten nooit onze tanden, we hadden niet eens een tandenborstel. Het was niet dat mijn ouders dat expres niet deden – ik denk eerder omdat hun ouders het ook niet deden. Maar door mijn werk zag ik allerlei voorbeelden van hoe mensen kookten, hun lichaam

verzorgden en het huishouden deden. Dus het is niet zo dat ik expres mijn tanden poets omdat mijn ouders dat niet deden, nee, ik doe het omdat ik gezien, gehoord en begrepen heb dat dat verstandig is.”

Geen gemopper

“Een patroon dat ik absoluut niet wilde overnemen, was dat mijn moeder nogal veel mopperde. Als dingen niet gaan zoals je wilt, doe je op dat moment wat je wel kunt: mopperen, in haar geval. Wanneer ik in bed lag was er veel gemopper vanuit de keuken te horen, want zo hard was het. Daar kon ik niet tegen en werd daar heel verdrietig van. Ik heb altijd gedacht: in mijn huis wordt niet gemopperd. Dat vond ik heel belangrijk.”

‘Wij’ en ‘zij’

“Bepaalde patronen blijven doorwerken in je leven. Zo kwam ik er laatst

samen met mijn dochter achter dat ik nog altijd denk in ‘wij’, ons gezin, en ‘zij’, de rijken. Terwijl ik inmiddels niet meer krap zit en mijn dochter zelfs heel aardig verdient als professor. Dus zij zei: “Nee mama, wij. Wij horen intussen misschien wel bij zij.” Dat is wel verwarrend hoor. Op een feestje bij ons thuis van mijn andere dochter hoorde ik een moeder aan die meiden vragen: ‘welke studie gaan jullie hierna doen?’ Toen dacht ik voor het eerst: zou mijn dochter kunnen studeren?! Ja, dat kon dus.”

REFLECTIE UIT HET WERKVELD

“Net als Hermijn beschrijft, zie ik als kinderwerker dat gedrag en gewoonten vaak worden doorgegeven van generatie op generatie. Dit is het voorbeeld dat kinderen meekrijgen en als normaal ervaren. Op het moment dat hun leefwereld groter wordt, ontdekken zij dat het ook anders kan. Binnen het kinderwerk laten we kinderen kennis maken met verschillende mogelijkheden om zo bewust eigen keuzes te kunnen maken. We vertellen niet hoe het moet, maar laten meerdere manieren zien. Waar mogelijk betrekken we ouders hier ook bij voor een breder draagvlak.”

Karien Knoester, kinderwerker bij Stichting Rijnstad

5

AANBEVELINGEN VOOR

Verbinding in de maatschappij bevorderen

Sociale netwerken en onderlinge steun vergroten veerkracht, bieden kansen en helpen mensen om mee te doen in de samenleving.

Wat kan er vanuit beleid worden gedaan?

Investeer in het opbouwen en ondersteunen van sociale netwerken, bijvoorbeeld via buddy-systemen. Maak maatschappelijke participatie deel van het onderwijs. Beloon betrokkenheid, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk of buurtwerk te belonen en makkelijker te maken. Verruim de mogelijkheid voor mensen die een uitkering ontvangen om vrijwilligersvergoeding of kleine inkomsten te verdienen, zonder dat dit negatieve gevolgen heeft voor hun uitkering of ondersteuning. Verhoog beloning en waardering van zorg- en hulpverleners.

Wat kunnen zorg- en hulpverleners doen?

Vorm nieuwe sociale netwerken en versterk bestaande netwerken zodat onderlinge hulp makkelijker wordt. Zet in op een systeembenadering en betrek verschillende familieleden en buurtgenoten bij een oplossing. Let erop dat mantelzorgers niet te zwaar belast worden.

Wat kunnen mensen zelf doen?

Kijk naar elkaar om. Benadruk het belang van een sociaal netwerk richting kinderen. Corrigeer discriminerend gedrag en veroordeel anderen niet op basis van huidskleur, culturele achtergrond of andere persoonlijke kenmerken.

‘Als ik er niet ben, word ik gemist’ *Sallouha*

Voor Sallouha maken contacten met anderen het verschil. De steun van mensen om haar heen hielp haar in moeilijke tijden, terwijl zij zich op haar beurt inzet voor anderen.

Haar verhaal laat zien hoe verbondenheid mensen veerkracht geeft en helpt om mee te doen in de samenleving.

Iemand die luistert

“Mijn buurvrouw en mijn kennis uit de buurt hebben mij heel vaak geholpen toen ik het moeilijk had. Soms heb je niet eens oplossingen nodig, maar gewoon iemand die luistert. Mijn buurvrouw komt uit hetzelfde land als ik, maar ik heb ook een Nederlandse vrouw leren kennen in de apotheek. Met hen kon ik alles bespreken: zorgen over de kinderen, dingen die me bezighielden. Als ik verdrietig ben, kan ik naar hen toe. Maar ook als er iets leuks te vertellen is.

Zij helpen me om me niet steeds te vergelijken met mensen die het beter lijken te hebben. Zij herinnerden mij in moeilijke tijden aan het geloof. En dat maakt het verschil. Als ik met een

‘Het voelt vanzelfsprekend om niet alleen bezig te zijn met wat je zelf nodig hebt, maar ook te kijken naar een ander.’

rustig gevoel kan slapen, kan ik de volgende dag weer verder. Dan denk ik: ik sta nog overeind.”

Niet alleen hebben, maar ook geven

“Vanuit mijn cultuur is het normaal om voor anderen te zorgen. Ik kookte bijvoorbeeld jarenlang voor een vrouw uit de buurt van 83. Het voelt vanzelfsprekend om niet alleen maar bezig te zijn met wat je zelf nodig hebt, maar ook te kijken naar een ander. Dat probeer ik ook aan mijn kinderen mee te geven. Dat het niet alleen gaat om spullen of om ‘hebben hebben hebben’, maar ook om geven.”

Een groep waar je bij hoort

“Ik help bij een inzameling van kleding en spullen. We sorteren alles samen. Het is gezellig, we drinken koffie, we praten. Soms leer ik ook nieuwe dingen. Als we een voorwerp tegenkomen wat ik niet ken, leggen anderen het uit. Dat vind ik mooi. Daar voel ik me echt onderdeel van een groep. Als ik een keer niet kom, vragen ze waar ik ben. Dan merk je: je wordt gezien.

Ik probeer actief mee te doen in de samenleving. Vroeger ging ik elke zaterdag naar Nederlandse les. Ik keek naar het journaal. En we doen ook mee met dingen als kerst en

Pasen. Dat helpt om je onderdeel te voelen van de maatschappij. Soms zit het ook in kleine dingen. Een praatje bij de supermarkt, elkaar gedag zeggen. Dat lijkt klein, maar het maakt echt verschil.”

Een goede samenleving

“Ik denk dat mensen zich niet gezien voelen als er te weinig naar elkaar wordt omgekeken, of als er discriminatie is. Dan trek je je terug. Terwijl het belangrijk is om te weten dat je niet alleen bent. Scholen kunnen hier ook iets in betekenen. Kinderen mogen leren wat echt belangrijk is in het leven. Dat je waarde niet afhangt van merkkleding of spullen. Voor mij is een goede samenleving een plek waar mensen naar elkaar omkijken, en waar niemand zich druk maakt over wat anderen hebben wat jij niet hebt.”

‘Soms heb je niet eens oplossingen nodig, maar gewoon iemand die luistert.’

REFLECTIE UIT HET WERKVELD

“Onze samenleving zou er heel anders uitzien als mensen elkaar niet zo de maat zouden nemen op basis van wat iemand bezit. Ik geloof dat we het gevoel van onderlinge verbinding in de gehele samenleving kunnen versterken als we kijken naar de hoeveelheid inspanning die iemand doet om zijn leven te leven. Voor de een komt alles nou eenmaal makkelijker aanwaaien dan voor de ander. Maatschappelijke normen en waarden zijn veranderlijk, maar de hindernissen in iemands leven en de bagage die iemand meedraagt niet. Daar oog voor hebben versterkt onderlinge verbondenheid en daarmee de maatschappij als geheel.”

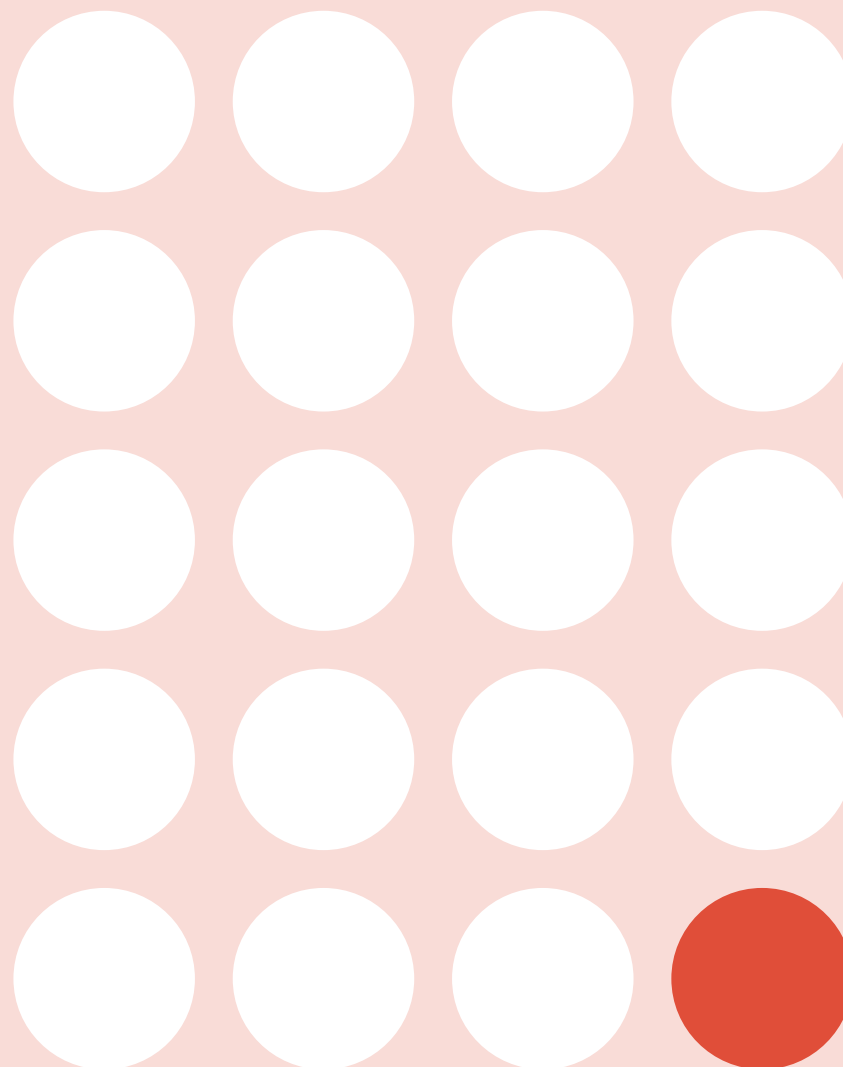
Margreet Tuk, Zorgcoördinator GGZ

Tot slot

De verhalen in deze bundel laten zien dat intergenerationele overdracht van financiële problemen geen vaststaand gegeven is, maar een patroon dat – hoe moeilijk soms ook – doorbroken kan worden. Door te luisteren, door samen te werken, en door ruimte te geven aan perspectieven die nog te vaak onderbelicht blijven.

Ook hopen we dat we met de reflecties en aanbevelingen handvatten bieden aan zorg- en hulpverleners en beleidsmakers om hier actief mee aan de slag te gaan.

Tot slot willen we de geïnterviewden hartelijk bedanken. Het delen van persoonlijke ervaringen over financiële problemen, opvoeding en kansen vraagt moed en openheid. Dankzij hun verhalen wordt zichtbaar wat er nodig is om samen te kunnen werken aan gelijke kansen voor iedereen.

COLOFON

Deze verhalenbundel is een uitgave van de Universiteit Maastricht en Avans Hogeschool. Het onderzoek is gefinancierd door ZonMw.

Interviews: Paulien Derwert, Janneke ten Kate en Annemarie Teuns van Platform31 en Evy van Gestel van Avans Hogeschool.
Redactie: Jannemieke van Dieren en Janneke ten Kate, Platform31
Coördinatie: Klaske Tiemstra, Universiteit Maastricht
Fotografie: Studio Oostrum
Vormgeving: Martin Raven

Den Haag, oktober 2026

PLATFORM31
kennis en netwerk voor stad en regio

Platform31 heeft Universiteit Maastricht in 2025 ondersteund bij de kennisontwikkeling rondom intergenerationele overdracht van financiële problemen. Als vervolg op dat project heeft Platform31 de redactie en vormgeving verzorgd van deze publicatie.

KANSEN CREËREN & PATRONEN DOORBREKEN

Wat bepaalt de kansen van kinderen? Naast de rol van het gezin, moet er meer aandacht zijn voor de invloed van beleid.

Deze bundel brengt ervaringsverhalen, reflecties uit de praktijk en aanbevelingen voor beleid samen. Vijf persoonlijke verhalen laten zien hoe armoede, gezondheid en kansen van generatie op generatie kunnen doorwerken. De aanbevelingen bieden concrete handvatten om die patronen te doorbreken, voor iedereen die wil bijdragen aan meer kansengelijkheid en een samenleving waarin kansen niet worden beperkt door de omstandigheden waarin je opgroeit.